

TÜRKİYE’DE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ VE 1990’LI YILLARDAKİ TÜRKÇÜ-“TURANCI” DERGİLERİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

(Comparative Analysis of Turkist-Turanist Journals in the Early Republic Period and the 1990s in Turkey)

Duygu ÇANAKCI¹

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Submission Date: 09.11.2024

Kabul Tarihi/Acceptance Date: 26.12.2024

Doi: 10.53507/akademikdusunce.1582190.

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de erken Cumhuriyet dönemi ve 1990’lı yıllarda yayınlanan Türkçü-Turanı dergileri analiz etmektedir. Bu bağlamda milliyetçi fikirlerin yansıması tarihsel arka plan doğrultusunda karşılaştırmalı perspektifle incelenmiştir. Bu özelliklere yön veren tarihsel ve toplumsal gelişmelerden, iç ve dış dinamiklerden bahsedilmiştir. Türkiye’de milliyetçilik farklı ideolojilere ve söylemlere nüfuz etmiş bir ideolojidir. Bilhassa Kemalist milliyetçilik erken Cumhuriyet döneminde resmi milliyetçilik tanımının bileşeni olarak kullanılmıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesi 1990’larda Türkiye için yeni siyasi alanlar yaratmıştır. Milliyetçilik bu dönemde önemli ölçüde yükselişe geçmiştir. Bu nedenle, 1990’larda milliyetçilik toplumun, devletin, kültürün, eğitimin ve dış politikanın tüm alanlarında önemli etkileri olan bir ideolojidir. Bu bağlamda, bu çalışmada benimsenen temel yöntem dönemin milliyetçi dergilerinin (1930’lu ve 1990’lı yıllardaki) araştırılmasıdır. Bu çalışmada, bahsedilen etkenler bağlamında, Türkçü-“Turancı” dergiler *Atsız Mecmua*, *Orhun*, *Yeni Orkun*, *Orkun* ve *Türk Yurdu* incelenmiştir. Tarihsel, sosyo-kültürel ve kavramsal arka plan çerçevesinde Türkçülük, Pan-Türkizm, milli kimlik ve Türkiye’de “öteki” olmak tartışılmıştır. Böylece tüm bu değişim ve sürekliliği de çalışmada yapılan karşılaştırma üzerinden görebilmek mümkün olabilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Türkçülük, Turancılık, Pan-Türkizm, Milliyetçilik, Milli Kimlik.*

ABSTRACT

This study analyzes Turkist-Turanist journals published in the early Republic period and the 1990s in Turkey. In this context the reflection of nationalist thoughts is searched through a comparative perspective by drawing on historical background. Internal and external dynamics, historical and social developments bearing upon these features are also mentioned. Nationalism is an ideology which has penetrated a whole array of different ideologies and discourses in Turkey. Kemalist nationalism has been used as a component of the official nationalism’s definition in the early Republican period. The end of Cold War has created new policy areas for Turkey in the 1990s. Nationalism have increased significantly in this period. Nationalism is an ideology with substantial effects in all aspects of society, state, culture, education and foreign policy in the 1990s. In this context, the main method adopted in this study is the researching the period’s (in the 1930s and 1990s) nationalist journals. In this study, within the context of mentioned factors, Turkist-“Turanist” journals *Atsız Mecmua*, *Orhun*, *Yeni Orkun*, *Orkun* and *Türk Yurdu* are examined. Turkism, Pan-Turkism, national identity and “being other” in Turkey are discussed in the frame of this historical, socio-cultural and theoretical background. So it can be possible to see all this change and continuity, with the comparison in this study.

Keywords: *Turkism, Turanism, Pan-Turkism, Nationalism, National Identity.*

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, d.canakci93@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3327-6903.

Giriş

İlk olarak belirtmek gerekir ki Türkiye’de her ne kadar resmî ideolojiler arasında yer almamış olsa da Pan-Türkizm’in yazın dünyasına yansıdığı görülmektedir. Elinizdeki çalışmada Türkçülük, Turancılık ve her ne kadar doğrudan aynı anlamda olmasa da Pan-Türkizm düşüncelerinin yazın hayatına nasıl yansımış olduğu analiz edilmeye çalışılacaktır. Analiz yapılmaya çalışılırken karşılaştırmalı yöntem başvurulacaktır. Bu amaçla çalışma içinde iki dönem seçilmiştir, bunlardan biri erken Cumhuriyet dönemi, bir diğeri ise 1990’lı yıllardır. Fakat önemle belirtmek gerekir ki dönemin değişen konjonktürünü daha iyi görebilmek adına 1980’li yılların sonuna da değinilecektir. Bahsedilen karşılaştırmalı analiz, ilgili sayıları tarafımdan “seçici” olarak taranıp incelenmiş olan 1930’lu yıllardaki *Atsız Mecmua*, *Orhun*; 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yıllardaki yazına ilişkin olanlar ise *Yeni Orkun*, *Orkun* ve *Türk Yurdu* üzerinden yapılacaktır. Bu dergilerin seçilme nedenlerinden biri, sürekliliği anlamak ve anlamlandırabilmek adına 1930’lardaki bahsi geçen her iki derginin sahibinin, Türk milliyetçiliği denildiğinde akla gelen ilk isimlerden biri olan, H. Nihal Atsız oluşudur. Kaldı ki H. Nihal Atsız her iki derginin yazı kadrosunda da yer almaktadır. Bu şekilde, 1931’de Türk Ocakları’nın kapandığı, Pan-Türkçülüğün resmî politika olarak benimsenmediği, bir taraftan da ulus-devlet ve milli kimlik inşasının olduğu dönemde Türkçü-“Turancı” yazında hangi temaların ve konuların ele alındığı önem taşımaktadır. Aynı şekilde 1980’lerin sonuna doğru ve 1990’lı yıllarda değişen iç ve dış dinamiklerle milliyetçiliğin yükselişe geçmesi ve zaman zaman kesintilere uğramış olsa da benzer yayınların devamı niteliğinde olan bahsi geçen dergilerin varlığı karşılaştırmalı bir analizi mümkün kılmaktadır. Türk Ocakları’nın yayın organı olan *Türk Yurdu* dergisinin 1990’lı yıllardaki varlığı da ayrıca dikkate değerdir.

Bahsedilen tüm bu genel ekseninde temel sorunsal ve amaç, Türk ulusal kimliği inşasının yoğun olduğu erken Cumhuriyet döneminde yazın hayatındaki Türkçü-“Turancı” bakış açısını *Atsız Mecmua* ve *Orhun* üzerinden, 1980’li yılların sonu, 1990’lı yıllarda değişen konjonktür etkisiyle kısmen değişen/değişmeyen yönleriyle aynı konuyu *Yeni Orkun*, *Orkun* ve *Türk Yurdu* dergileri üzerinden dönemlerin arka planını da göz önünde tutarak karşılaştırmalı analiz yapmaya çalışmak olacaktır. Bahsedilen doğrultuda öncelikle millet, milliyetçilik, vatandaşlık, Türkçülük, Turancılık ve Pan-Türkizm kavramları açıklanmaya çalışılacaktır. Sonrasında ise dönemin arka planı ele alınırken tarafımdan “seçici” olarak taranan dergilerden örnekler verilecektir. Çünkü çalışmanın bir anlamda amacını da ortaya koyan temel sorunsalda görülebileceği gibi erken Cumhuriyet döneminde Türk ulusal kimliğinin inşası oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Aynı şekilde 1990’lı yıllarda bilhassa Sovyetler Birliği’nin dağılıp Orta

Asya ülkelerinin bağımsızlığını kazanması, Bulgaristan Türkleri örneklerinde olduğu gibi 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren “dış Türkler” ya da “esir Türkler” vurgusunun gündemde olduğu, Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmasıyla yeniden farklı açılardan canlanan Pan-Türkizm konusu da arka planda literatür taramasından yararlanılarak açıklanacaktır. Türkçü-“Turancı” yazında kalemin “sertleştiği” dönem olan İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) yıllarında Pan-Türkçülüğün yükselişi, “ırkçı” tonlamaların artışı ve dolayısıyla yazın hayatına yansımaları açısından bir kırılma noktası olması nedeniyle çalışma içinde bu dönemin ayrı bir yere konularak ele alınmayacağı önemle belirtilmelidir.

1. Kavramlar ve Kavramların “Yaratımı”nın Tarihsel Arka Planı

Bir olguyu, durumu ya da karşılaştırmayı anlayabilmek adına kavramlar önem taşımaktadır. Ancak diğer yandan kavramların içeriğinin nasıl doldurulduğu, başka bir deyişle nasıl “yaratıldığı” da oldukça önemlidir. Bunu anlayabilmek için tarihsel arka plan en az kavramlar kadar önem taşımaktadır. Çünkü her ne kadar genel kabuller olsa da bir kavramın anlamı tarihsel sürece, pratikteki kullanım haline göre bazen farklılıklar gösterebilmektedir. Bahsedilen nedenle öncelikle millet, milliyetçilik, vatandaşlık kavramlarına yer verildikten sonra kısa bir tarihsel arka plan ile Türkçülük, Turancılık/“Turancılık”¹ ile Pan-Türkizm kavramları açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1. Millet, Milliyetçilik ve Vatandaşlık Üzerine

Öncelikle literatürde millet/ulus, milliyetçilik/ulusçuluk gibi kavramlara yönelik farklı yaklaşımlar olduğu belirtilmelidir. Buna göre, en genel tanımıyla millet, “(...) tarihî bir toprağı/ülkeyi, ortak mitleri ve tarihî belleği, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir inşa topluluğunun adı olarak tanımlanabilir” (Smith, 2014: 32). Buna göre, millet kavramından bahsedildiğinde milliyetçilik, vatan, vatandaşlık, milli semboller, tarih, toplumsal hafıza, kültür, eğitim ve ortak birçok değer ön plana çıkmaktadır. Ancak bir yandan, ortak değerlerin dışında bırakılanlar olduğu ve “ötekileştirildiği” de bilinmektedir. Milletle ilgili kavramsal çerçeveye geri dönüldüğünde "ulus hayal edilmiş bir siyasal topluluktur” (Anderson, 2011: 20) şeklinde bir tanım da karşımıza çıkmaktadır. Yine başka bir tanıma göre, “ulusçuluk temelde siyasal birim ile ulusal

¹ Kavramsal çerçevede daha detaylı açıklanacak olmakla birlikte önemle belirtmek gerekir ki çalışma içerisinde, literatürdeki genel ve asıl anlamında kullanıldığında Turancılık kavramı Turancılık, Türkiye’deki resmî kaynaklardaki kullanımında olduğu gibi Pan-Türkçülük anlamında kullanıldığında ise “Turancılık” olarak yani tırnak içinde yazılması tercih edilmiştir. Ayrıca metin içerisinde doğrudan yapılan atıflarda, bilhassa “seçici” olarak tarafımdan taranan Türkçü-“Turancı” dergilerden yapılan doğrudan alıntılamlarda, yazıldığı dönemdeki Türkçe imlâ hatalarının da aynı şekilde verildiği önemle belirtilmelidir.

birimin çakışmalarını öngören siyasal bir ilkedir” (Gellner, 1992: 19). Görüldüğü üzere millet kavramına dair kesin bir tanım bulunmamaktadır, sadece genel çerçevesinin çizilmesi ve temel ortak noktalarının belirtilmesi amaçlanmaktadır. Başka bir deyişle, “elimizde eksiksiz bir liste yok; burada kesin bir ulus tanımı vermiyor, ortak bir doku, bir örüntü teşhis etmeye” (Calhoun, 2009: 7) çalışılmaktadır.

Milliyetçilik kavramı ise duygusal bir bağ ile bir millete ait olma bilinci olabileceği gibi, ideoloji, dil, kültür, sembol ve ritüelleri içerebilmekte ya da milli iradeyi gerçekleştirecek olan toplumsal ve siyasi hareketleri de kapsamaktadır (Smith, 2014: 119). Anlaşılabileceği üzere milliyetçilik, siyasal ve toplumsal başta olmak üzere birçok alanla ilgilidir. Kaldı ki milliyetçilik ideolojisi, aynı zamanda modern milletleri meşrulaştırmanın araçlarından birisidir (Smith, 2002a: 58). Bu nedenle milliyetçiliğin, kimlik, milli kimlik ve vatandaşlık kavramlarıyla da çok sıkı bir ilişki içinde olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, milliyetçiliğe dair “resmî milliyetçilik”, “popüler milliyetçilik”, “teritoryal milliyetçilik”, “etno-sembolcü milliyetçilik” gibi çoğaltılabilecek farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.²

Diğer taraftan, bir millet ya da milli kimlik inşası söz konusu olduğunda öne çıkan konulardan bir diğeri ise vatandaşlıktır. Vatandaşlık, hukuki ve siyasal statü olmakla birlikte “(...) aynı zamanda bireyin topluluğa eklemlenmesi ve siyasal-kamusal alanla kurduğu ilişkinin de ifadesidir” (Üstel, 1999: 80). Bu nedenle millet ve vatandaşlık ilişkisine bakıldığında, modern demokratik millet kavramı siyasal ve hukuki bağlamda vatandaşlığa ilişkin olmakla birlikte, aynı zamanda bir üyesi olduğu topluluğa ilişkin ortak duygusal bağları ve dolayısıyla tüm bunlar arasındaki gerilimi de içermektedir (Schnapper, 1995: 9). Başka bir ifadeyle, vatandaşlık kavramı milli kimlikle bir yandan birbirlerini tamamlarken, diğer yandan gerilimleri ve çatışmaları barındırmaktadır. Kaldı ki modern ulus-devlet inşası sürecinde bu gerilimler arasında “ötekileştirilme” pratiklerinin varlığı ayrı bir öneme sahiptir.

1.2. Turancılık, Pan-Türkizm, Türkçülük ve Türkiye

Turancılık, Türkçülük ve Pan-Türkizm kavramlarının genel çerçevesi verilirken, bu kavramların ortaya çıkışını sağlayan, başka bir deyişle Eric Hobsbawm’ın belirttiği “icat edilmiş pratikler” (2006: 13) gibi, kavramların “icat edilmesini” sağlayan arka plana da değinilecektir.

² Milliyetçilik ve millet kavramlarına ilişkin daha detaylı çalışma örnekleri için bkz. Gellner, 2012; Hobsbawm, 2010; Özkırımlı, 1999; Smith, 2002b.

Türkiye’de bu akımların nasıl geliştiğinin arka planını görebilmek için öncelikle Osmanlı İmparatorluğu’nun 19. yüzyıldaki gelişmelerini, aldığı yenilgileri, toprak kayıplarını; ortaya çıkan siyasi düşüncelerin inandırıcılığını nasıl yitirdiğini göz önünde tutmak gerekmektedir (Landau, 1999: 111). Kaldı ki birtakım ideolojilerin yeni ulus-devlete aktarılamayacağı Mustafa Kemal’in “(...) Ne İslamcı bir Birlik ne de Turancılık bizim için bir öğreti ya da mantıklı siyasa oluşturamaz” (Landau, 1999: 112) sözünden de anlaşılmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk’ün demecinde de geçen Turancılık, “(...) ilkin Macaristan’da ortaya çıkan siyasal yazında ve sonra Osmanlı topraklarında belirlemeye başladığı biçimiyle ele alındığında Pan-Türkçülükten daha geniş bir coğrafi alanda yaşayan çeşitli halkların birliğini ifade ediyordu. Ancak İkinci Meşrutiyet’ten sonra Turancılık ile Pan-Türkçülük terimleri eş anlamlı olarak kullanıldı” (Özdoğan, 2015: 27). Esasen Turancılık ve Pan-Türkçülük kavramları arasında farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre, Turancılık, “(...) Pan-Türkçülük terimine göre daha simgesel ve duygusal bir anlam taşıyordu. Yine 1930 ve 1940’larda, Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasal sınırları dışında yaşayan Türkî halklarla ortak tarihsel, etnik kökenlerden söz edildiğinde genellikle ‘Turani’ terimi kullanılıyordu” (Özdoğan, 2015: 27). Bahsedilmeye çalışılan Turan kavramının içeriği de farklı şekillerde doldurulmaktadır, başka bir deyişle başta da belirtildiği üzere “icat edilen” kavramların içeriğinin tarihsel arka plan etkisiyle nasıl şekillendiği de ayrı bir önem taşımaktadır. Bahsedilen duruma Macar ile Türkiyeli Turancıların Turan kavramına yaklaşımı örnek verilebilir. Macar Turancılarında “Turanlı halklar” geniş bir yelpazede tanımlanırken, Türkiye’deki Turancı hareket “Turanlı halkları” onlara göre çok daha sınırlı tutmakta, hatta gelecek için planladığı Büyük Turan Birliği’nin içerisine Türkler dışındaki diğer “Turanlı halkları” dâhil etmemektedir (Önen, 2008: 406-407).

Turan sözcüğünün kökenine bakıldığında da benzer farklılıklar görülmektedir. Buna göre, eski bir İran efsanesinde yer alan ve Farsça bir sözcük olan Turan, yaklaşık olarak eski Sovyet Türkistanı’na denk gelen coğrafi bölge olup, 19. yüzyılda bilhassa Macaristan’daki Türkoloji çalışmalarının sonucu olarak Türkî lehçe ve dillerin dışında Ural-Altay dil ailesini sembolize eden, sonrasında yine Macaristan’da ortaya çıkan bir siyasal hareketi içeren farklı anlamlara gelen bir kavramdır (Özdoğan, 2015: 28). Görüldüğü üzere özü kısmen aynı kalsa da dönemden döneme farklı anlamlara gelmektedir. Aynı durum Ziya Gökalp’in tanımında da görülebilir. Buna göre, “Ziya Gökalp, ‘Turan’ı, ‘bütün Türkî halkları kapsayan büyük Türkistan’ anlamında kullanıyordu. (...) 20. yüzyıldan bu yana çeşitli popüler ve resmî Türk

kaynaklarında ‘Turancılık’ Pan-Türkçülük anlamına geliyor ve bu sözcükler birbirinin yerine kullanılıyor” (Özdoğan, 2015: 28, 29).³

Turancılık kavramından ve kavramın gelişiminin arka planından sonra belirtilen nedenle yine onunla yakın anlamlarda kullanılan Pan-Türkçülük/Pan-Türkizm kavramına değinilecektir. Buna göre, “Pan-Türkçülük, özel olarak bütün Türkî halklar arasında kültürel ya da siyasal bir birlik anlamına gelmektedir. Kültürel anlamında bu birlik dil birliğine dayanır” (Özdoğan, 2015: 29). Görüldüğü üzere Turancılık ile Pan-Türkçülük kavramlarının farklılıklar içermekle birlikte yakın anlamlara geldiği söylenebilir. Bahsedilen tüm bu kavramsal çerçevede kavramların arka planda nasıl işlevselleştiril(me)diğine de değinmek gerekirse öncelikle Türkiye’nin resmî ideolojisinde Pan-Türkçü düşüncenin yer almadığı sonucuna varmak mümkündür. Bahsedilen durumu biraz daha açmak ve temellendirmek gerekirse “Suriye’nin Alexandretta ilçesinin 1930’ların sonlarında Türkiye tarafından ilhaki ve Hatay adını alması gibi çok az bir iki örnek dışarıda tutulmak kaydıyla siyasal Pantürkçülük, özellikle onun irredentist etmenleri uygun görülmedi ve özendirilmedi” (Landau, 1999: 113). Başka bir deyişle, dönemin diğer iç ve dış dinamiklerinin de etkisiyle Pan-Türkçü eğilimlere siyasal anlamda yer verilmemiştir. Diğer taraftan, önemle belirtmek gerekir ki; 1934-1936 yılları arasında Kıbrıs ve Balkanlar’daki gibi, Türklerin Türkiye’ye göç etmesi özendirilmiş ve Bulgaristan Trakyası’nda Pan-Türkçü eğilimli derneklerin varlığı söz konusu olsa da Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından bu eğilimdeki derneklerin desteklendiğine ya da resmî politikalarda Pan-Türkçü bir anlayışın olduğuna dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır (Landau, 1999: 113).

Yukarıda en genel hatlarıyla verilmeye çalışılan kavramlar dışında önemli olan bir diğer kavram ise Türkçülük’tür. Buna göre Türkçülük, “Türk milletini yükseltmek demektir” (Gökçalp, 2014: 32). Ziya Gökçalp’in *Türkçülüğün Esasları*’nda açıkladığı üzere lisani, ahlâki, hukuki, iktisadi, felsefî, siyasal alanlarda Türkçülük söz konusudur. Bilhassa kültürel, ki burada da dil açısından, Türkçülük oldukça önemlidir. Çünkü başta Gökçalp olmak üzere diğer Türkçü isimler tarafından milli kültüre ve Türk dilinin konuşulmasına ayrı bir önem verilmektedir. Gökçalp’e göre “millet; lisanca, dince, ahlâkça ve bedîyatça (güzel sanatlarca) müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan (oluşan) bir zümredir” (2014: 37, 38) ve

³ Çalışmanın başında önemle açıklandığı ve yine yukarıdaki atıfta Özdoğan’ın da belirttiği üzere, literatürdeki genel anlamı dışında “popüler ve resmî Türk kaynaklarındaki” gibi Pan-Türkçülük anlamında kullanıldığında anlam karışıklığı olmaması adına çalışma içerisinde Turancılık kavramının tırnak içinde yazılması tercih edilmiştir.

“Türk, bir milletin adıdır” (2014: 40). Millet in ideallerinin büyüklüğünü anlamak için bazı sınıflandırılmaların yapıldığı bilinmektedir. Türkçülük açısından Turan idealinin önemine değinen Gökalp bahsedilen durumu, “o halde Türkçülüğü, mefkûresinin büyüklüğü noktasından üç dereceye ayırabiliriz: Türkiyecilik, Oğuzculuk yahut Türkmencilik, Turancılık” (2014: 43) şeklinde açıklamaktadır. Türkçülük, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan yenilgilerin, bilhassa da 1912-1913 Balkan Savaşları yenilgisinin, sonrasında öne çıkan siyasi akımdır. 1911 yılında Türk Ocağı’nın kurulmasından, İttihat ve Terakki ile Türkçülüğün siyasi bir örgüt olma bilincinin kazandırılması ve zamanla Türk milliyetçiliğine dönüşmesi benzer döneme rastlamaktadır (Akşin, 2009: 384-385). Bu bağlamda önemle bir kez daha belirtmek gerekir ki izlenen politikalarda Türkçülük önem taşırken, resmî ideolojide Pan-Türkçülük gibi bir hedef bulunmamaktadır. Peki, resmî ideolojide böyle bir hedef olmadığına göre, erken Cumhuriyet dönemindeki resmî politikalar nelerdir ve bahsedilen konjunktürde Türkçü-“Turancı” yazında hangi konular ele alınmaktadır?

2. Erken Cumhuriyet Dönemi ve Türkçü-“Turancı” Yazın

Bahsedilen kavramsal çerçeveye ışığında öncelikle erken Cumhuriyet döneminin resmî politikalarından olan ve dönemin birçok uygulamasında izleri görülen Türk ulusal kimliğinin inşası ve dönemi için önemli bir ideoloji olan “Kemalist ulusçuluk” genel hatlarıyla ele alınacak, sonrasında çalışmanın merkezini oluşturan 1930’lardaki Türkçü-“Turancı” yazından *Atsız Mecmua* ve *Orhun* örnekleri detaylı olarak incelenecektir.

2.1. Erken Cumhuriyet Döneminin Tarihsel Arka Planı: Türk Ulusal Kimliğinin İnşası ve “Kemalist Ulusçuluk”

Öncelikle belirtmek gerekir ki Türkiye’de erken Cumhuriyet dönemine damga vuran konulardan biri “çoğunluğu” oluşturan Türk, Sünni-Müslüman grubu temel alarak daha öncesinde başlayan ulus-devletleştirme çalışmaları ve Türk ulusal kimliği inşasıdır. Bu nedenle dil, tarih, kültür gibi konular oldukça önem taşımış, bu nedenle hukuki olarak “üst kimlik” olan vatandaşlık tanımı içine alınan, ancak pratikte sıklıkla etnik kökene vurgu olduğundan “alt kimlikleri” nedeniyle dışlanan azınlıklar başta olmak üzere “diğer” gruplara karşı da “Türkleştirme” politikaları başta olmak üzere birçok politika uygulanmıştır.⁴ Belirtmek gerekir ki burada “üst kimlik” ile vatandaşlıktan, “alt kimlik” ile de bireyin içine doğduğu grubun kimliğinden bahsedilmektedir (Oran, 2004: 18). Erken Cumhuriyet döneminde izlenen politikalar içinde oldukça önemli bir role sahip olan Türk ulusal kimliği inşasının hangi unsurlar

⁴ “Türkleştirme” politikalarını ele alan bazı çalışma örnekleri için bkz. Aktar, 2000; Bali, 2010.

üzerine temellendiği ya da hangi unsurların işlevselleştirilmesiyle sağlandığı konusuna değinmek yerinde olacaktır. Türk ulusal kimliğinin öncelikli olarak din üzerine temellenirken, sonrasında ise “Türkleştirme yoluyla Batılılaştırma” (Yıldız, 2013: 115) ile daha farklı, daha “seküler” bir yapıya doğru yöneldiğini söylemek mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki Türk ulusal kimliğinin inşası dönemden döneme farklı iç ve dış dinamiklerle şekillenmiştir.⁵ Tüm değişim ve dönüşümler olurken bir diğer yandan Türk ulusal kimliğinin inşasına etkide bulunan “öteki” imgeleri de bulunmaktadır, bu durumla bir yandan “yaratılan” kimliğin meşruluğu sağlanırken, diğer yandan tarihsel yaşanmışlıklarla temellendirilmektedir. Çünkü savaş yıllarında “kendisinin karşısında, parçalanmasını ve dağılmasını isteyen, egemenliği altındaki Hıristiyan halklar ve emperyalist devletlerden oluşan geniş bir koalisyonla uğraşmak zorunda kalmak, Türk ulusal kimliğinin oluşumunu önemli ölçüde belirlemiştir” (Akçam, 2008: 60). Yani tarihsel ve toplumsal deneyimler “Kemalist ulusçuluk” anlayışını da etkilemiştir. Türk ulusal kimliğinin Kemalist tanımında Türk, Türk kültüründen gelen, Türkiye’de yaşayan ve Müslüman olan kişileri kapsamaktadır ve bu nitelikleri taşımayanlar bilhassa da, çoğunlukla “asimile edilemez” olarak nitelendirilen, gayrimüslimler azınlık kabul edilmektedir (Akgönül, 2011: 127-128). Dönem konjonktüründe ulus-devlet yaratımı ve homojen bir toplum inşasının hâkim olması nedeniyle, her ne kadar hukuki olarak vatandaşlık bağı üzerinden Türk vatandaşlığına vurgu olsa da, bazı politikalar ve söylemlerde zaman zaman dinî ve/veya etnik vurgular öne çıkmaktadır.

Diğer taraftan, 1930’lu yıllarda Türk ulusal kimliğinin inşasına dair bazı çalışmalar da yapılmıştır. Türk Tarih Tezi, Türk Dil Kongreleri, Güneş Dil Teorisi bunlar arasında sayılabilir. Hatta “Birinci Türk Tarih Kongresi Tarih Tezi’nin ve Türklüğü meydana getirenin ne olduğuna dair Resmî görüşün kabulüyle sona ermiştir: ırk, etnisite ve uzun ihtişamlı bir tarih Türklüğün yapı taşlarıdır” (Çağaptay, 2009: 84). Bu şekilde bir yandan “unutulan ulusal kimliğin yeniden keşfi” sağlanırken, diğer yandan Orta Asya’dan göç eden Türklerin aynı zamanda medeniyetin taşıyıcısı olduğu öne sürülmüş, bir diğer taraftan “dış Türklerle” olan ilişkiler kültürel boyuta taşınmıştır (Yıldız, 2013: 109-110). Türk ulusal kimliğinin inşasında tarih, coğrafya, kültür, dil gibi alanlara ağırlık verilmiştir. Kaldı ki 1930’lu yıllarda yapılan bu gibi kültürel ve sosyolojik çalışmalarda Türk ırkı vurgusunun daha baskın oluşu Pan-Türkçülük açısından olumlu karşılanmıştır. Pan-Türkizmin, Türk ulusal kimliğinin inşası ve “Kemalist ulusçuluk”tan farklılıkları olduğu ve Türkiye’de resmî ideolojide Pan-Türkçülüğün yer almadığı bir kez daha

⁵ Erken Cumhuriyet dönemi ve geç dönem Kemalizmi döneminde Türk ulusal kimliği konusunda ve ulusal kimliğin şekillenmesinde izlenen politikalarla ilgili literatürdeki detaylı bazı çalışma örnekleri için bkz. Çağaptay, 2009; Yıldız, 2013.

belirtilmelidir. Şöyle ki; “Pan-Türkçülük Kemalist ulusçuluktan irredentizm üzerindeki vurgusuyla ayrılmaktaydı. Kemalizm, pan-Türkçülüğü resmî devlet ideolojisi olmaktan çıkarmış ve dış Türkler üzerindeki vurguyu hafifletmiştir” (Yıldız, 2013: 108). Görüldüğü üzere “Kemalist ulusçuluk” ile Pan-Türkçülerin amaçları birbirinden farklıdır. Hatta dönemin konjonktürü de göz önünde tutularak “Kemalistlerin” Pan-Türkçülerin çalışmalarını dikkatle takip ettiklerini ve bazı durumlarda engellediklerini de belirtmek gerekmektedir (Yıldız, 2013: 108).

Diğer taraftan, her ne kadar Pan-Türkçüler ile “Kemalist kadro” aynı açıdan bakmayıp, “Kemalistler” Pan-Türkçü faaliyetlere mesafeli yaklaşıyorlar da Pan-Türkçülerin dönem içinde izlenen bazı politikaları kendi lehlerinde gördükleri bilinmektedir. Örneğin, Türkçe’deki Arapça ve Farsça sözcüklerin ayıklanması bazı Pan-Türkçüler tarafından Türkiye’de ve dışarıda yaşayan Türklerin ortak dilinin yaratılması şeklinde değerlendirilmiştir (Landau, 1999: 117). Başka bir deyişle, izlenen resmî politikalar ile bazı ideolojilerin kesiştikleri durumlar nedeniyle bahsedilen farklı eğilimlerin tek bir potada eritilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Daha net bir ifadeyle, “Kemalist ulusçuluk”, “mümkün olan her fırsatta potansiyel rakiplerini saf dışı etmiş, mevcut kurumları uyumlulaştırmış ve pan-Türkçülük dâhil çeşitli ideolojik unsurları kendi bünyesinde massetmiştir” (Yıldız, 2013: 110).

2.2. 1930’lu Yıllardaki Türkçü-“Turancı” Yazın: *Atsız Mecmua* ve *Orhun* Örnekleri

Öncelikle Hüseyin Nihal (Atsız) tarafından 1931-1932 yılları arasında on yedi sayı olarak çıkartılan *Atsız Mecmua*’ya yer verilecektir. Buradaki “Atsız” ifadesi, Orta Asya Türk Devleti olan Gök-Türkler’de kamusal bir görevi yerine henüz getirmemiş ve kendisini kanıtlamamış gençlerin özel isim kullanamamasından kaynaklı genel simgesel bir kullanım olup, derginin kapağındaki bozkurt da aynı şekilde Orta Asya Türklerinin geçmişlerine göndermedir (Özdoğan, 2015: 184-185). *Atsız Mecmua*’nın ilk sayısı 15 Mayıs 1931’de yayınlanmıştır ki “Türk Ocakları’nın kapatılmasından (10 Nisan 1931) yalnızca bir ay sonra yayınlanmaya başlaması gayet anlamlıdır” (Özdoğan, 2015: 186). Derginin içeriğine daha detaylı olarak değinmek gerekirse, 15 Mayıs 1931’de çıkan *Atsız Mecmua*’nın kapağında yer alan slogan ya da başka bir deyişle derginin şiarı, “Ben, sen, o yok... Biz, varız...” olmuştur. İlk sayıda yer alan “Kuş bakışı” adlı bölümde yazar olarak düşülen nota da “Boz kurt” yazmaktadır. Bu durum esasen “1930’lu yıllarda Türkçü yayınlarda ilkin genellikle simgesel bir figür olarak göze çarpan bozkurt, Nihal Atsız ve izleyicilerinin takmadı adı da olmasının” (Özdoğan, 2015: 185) bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan, önemle belirtmek gerekir ki *Atsız Mecmua* köycülüğü benimsemiş olan ilk dergilerdendir (Toprak, 1984: 44). Derginin ilk

sayısında da “Kızıl-Beyaz-Siyah emperyalistler” kötülenmiş, Türk köyü ve Türk köylüsü övülmüştür. Köye verilen önem “inkılâp köyde olur. Köyde doğar. Köyde büyür” (Boz kurt, 1931: 49) sözlerinde de görülmektedir. Diğer taraftan, köycülüğün sürekliliğini ve Türk Ocakları’nın kapanmasından sonra derginin çıkmasının gerçekten de pek tesadüf olmadığını “bizde köycülüğe Resmî teşkilat haricinde ilk olarak merhum Türk Ocağı başlamıştır” (*Atsız Mecmua*, 1931a: 97) ifadelerinde görmek ve burada Türk Ocakları’nın canlı bir varlık olarak anıldığı söylenebilir.

Atsız Mecmua’da ele alınan bir diğer konu “ötekiler”dir. Ulus-devlet inşası sürecinde milli kimlik yaratımında bazen hukuken, bazen sadece pratikte dışlananlar olmuştur. Milli kültürden görülmeyen bireyler bir taraftan uygulanan bazı politikalarla “kendilerine” benzetilmeye çalışılırken, diğer yandan da farklı pratiklerle ötekileştirilmektedir. Türkçü düşüncede de “öteki”, “düşman” ya da “tehlike” ile özdeşleştirilen konular komünizm, azınlıklar, yabancılar olarak sayılabilir. Bilhassa “Anti-komünizm ve ‘Moskof düşmanlığı’, uzun süre Türkiye sağının” (Öztan, 2012: 77) temel konularından olup “ötekilere” karşı “biz” ve birlik oluşturma işlevini de sağlamıştır. Örneğin, Dergi’nin ilgili sayısında “ecnebi mekteplerinden” “(...) bu mekteplerin Türk mekteplerine üstün olan hiçbir noktası yoktur. Bu mekteplerde yalnız lisan öğrenilir. Fakat buna mukabil papazlar bu mektebe giren Türk çocuklarının bütün millî ve vatanî duygularını körletirler” (Ata, 1931: 80) şeklinde bahsedilmektedir. Yine konuyla ilgili Namık Kemal’in bir yazısına da yer verilerek yabancı eğitim kurumlarından “(...) propaganda müesseseleri” (1931: 151) olarak bahsedilmektedir. Dergi’de “düşman” imgelerine karşı dikkatli olunmasının gerekliliğine sıklıkla değinilmektedir.

Ele alınan konulardan diğeri Orta Asya ülkelerinin nüfusu, müziği, destanları iken, bir diğeri dişi bozkurt ve Türklerin ilk vatanına olan göndermelerdir. Sembolik göndermeler, “(...) Bozkurt’u kendisi için millî bir şiâr olarak” (Üstel, 2010: 298) alan Türk Ocağı’nda da görülmektedir. Diğer taraftan, sürekli olarak topluluğa göndermelerin olduğunu, “biz”den bahsedildiğini, “bizden” olmayanın, dolayısıyla “farklılıkların” dışlandığını da söylemek yanlış olmayacaktır. Bireyselliğe değil de topluluğa verilen önem *Atsız Mecmua*’daki “fert fani, cemiyet bakidir” ya da “fertler ölür... Millet yaşar” gibi sözlerden anlaşılmaktadır. Ayrıca Fransız sosyolog Emile Durkheim’in ve bu konuda ondan esinlenen Ziya Gökalp’in bahsettiği “toplumsal iş bölümü” ile “organik dayanışma”ya verilen önemi *Atsız Mecmua*’nın ilgili

sayısının şiarındaki “bütün Türkler bir ordu... Katılmıyan kaçaktır...”⁶ ifadesinden ve bu ifadeye dair “bütün Türkler bir kalp gibi çarpacak, bir kafa gibi düşünecek ve bir ordu gibi çarpışacak. Onun için diyoruz: Bütün Türkler bir ordu, katılmıyan kaçaktır” (*Atsız Mecmua*, 1931b: 191) açıklamasından anlamak mümkündür. Milli ahlâk, milli benlik, milli bütçe de ele alınan konular arasındadır. Milli benlik konusunda, bir milletin tarihi, iktisadi ve siyasi birçok düşmanı olabileceği belirtilirken tüm bunları yok edebilmek için vazifeler ele alınmıştır. Yine “milli gaye, ‘neslimizin amentüsü’ ” olarak ifade edilirken “her şey, Büyük Türkiye uğruna ve onun için” diye de belirtilmektedir (*Atsız Mecmua*, 1932: 213). *Atsız Mecmua*’nın son sayısındaki bir yazıda ise Türk gencine seslenilerek bir harita taslağına vurgu yapılmakta ve bunun kanı, dili ve gelenekleri bir olan kardeşlerinin yaşadığı yer olduğu belirtilerek; “Türk genci! Hatırından çıkarma ki: Bütün Türkler bir devlet halinde, bir bayrak altına toplanacaklardır” (K. A., 1932: 173).

Anlaşılabacağı üzere *Atsız Mecmua*’da genel olarak Orta Asya ülkeleri ve kültürü, destanlar, askere ve orduya verilen önem, kahramanlıklar, milli ahlâk, milli benlik, “düşman” ve “öteki” imgeleri, köycülük, Türkçülük gibi konular ağırlıklı olarak yer almaktadır. Belirtmek gerekir ki *Atsız*, “(...) daha çok radikal milliyetçi siyasal bir programın propagandasına kendi adanmış biridir” (Bakırezer, 2008: 353). Ancak bu yönlerine rağmen *Atsız Mecmua*’da fazla eleştirel ve “ırkçı” tona sahip yazılar pek bulunmamaktadır. Çünkü “*Atsız Mecmua*, sonraki Türkçü dergilere göre ılımlı bir tavır içerisindedir. Siyasal hedefler göstermekte temkinlidir. 1931 Türk Ocakları’nın kapatıldığı yıldır. Siyasal yönüyle Türkçülük-Turancılık yapmak sakıncalıdır. Bu nedenle Türkçülük kültürel yönüyle vurgulanmaktadır” (Toprak, 1984: 46).

Diğer taraftan, *Atsız Mecmua* dışında 1930’lu yıllarda yine H. Nihal Atsız tarafından çıkartılan bir diğer “aylık Türkçü” dergi ise *Orhun*’dur. *Orhun* dergisinin adı da Orta Asya’dan gelmekte olup Gök-Türk dönemindeki başkente ve Orhun yazıtlarına göndermedir (Özdoğan, 2015: 192). Derginin şiarı “ben, sen, o yok... Biz varız”⁷ olup *Atsız Mecmua*’nın künyesinde “aylık fikir mecmuası” yazarken *Orhun*’un künyesinde “aylık Türkçü mecmua” yazması da dikkat çekmektedir. Ki “*Orhun*’un başlık künyesinde kullanılan ‘Türkçü’ sözcüğünün Pantürkçü anlamda kullanıldığından kimsenin kuşkusu olmasın” (Landau, 1999: 129, 130). Dergi, 1933-1934 yılları arasında dokuz sayı olarak çıkmıştır. 1940’lı yıllarda da çıkmış olan *Orhun*’un konu çerçevesinde 1933-1934 yılları arasındaki sayıları taranmıştır.

⁶ *Atsız Mecmua Dergisinin* ilgili şiarının yer aldığı sayısının kapak sayfası örneği için bkz. Ek 1.

⁷ *Orhun Dergisinin* ilgili şiarının yer aldığı sayısının kapak sayfası örneği için bkz. Ek 2.

Buna göre, *Orhun*’un ilgili sayılarında da Türk dili “dil, milletin en değerli malıdır” sözüyle ön plana çıkarken; “ordusunu kaybeden bir millet tehlikedir” sözüyle de orduya ulusun garantisi ve devamlılığını sağlayan unsur olarak yer verilmektedir (*Orhun*, 1933: 25). Türk birliği konusunda “dünya Türkleri yalnız Türkiyedekilerden ibaret değildir” (Atsız, 1934a: 141) şeklinde ifade edilmektedir. Diğer taraftan, işlenen aynı temanın devamı niteliğinde olan bir sonraki sayıdaki yazıda ise Atsız, dil ve kültürün dışında bu kez “kan bağına dayalı” “ırkçı” düşüncelerin nüvelerini ortaya koymaktadır; “Türkler için milliyet herşeyden önce kan meselesidir. Yani Türküm diyecek olan adam Türk neslinden olmalıdır. (...) Fakat yabancı kan taşıyan bir insan Türkçeden başka dil bilmeseyse bile, o Türk değildir” (Atsız, 1934b: 157). Görüldüğü üzere bu ifadeleriyle Atsız, Pan-Türkçü yönünü ve “kan birliğine” verdiği önemi ortaya koymaktadır. Hatta “(...) bu dava, bütün Türklerin birliğinin tamamlanmasıyla gerçekleştirilecek ‘milli ülkü’ ” (Özdoğan, 2015: 192, 193) olarak resmedilmektedir. Diğer taraftan, aynı ülkenin vatandaşı olsalar da “milli ülkü”den dışlanan ve “öteki” olarak konumlandığı insanlar için düşüncelerini de şu şekilde ifade etmektedir:

Türke düşman olanlar ve bunu açıkça söyleyenler Türklük için o kadar tehlikeli değildir. Asıl büyük tehlike Türkümsü olan yabancılardır. Bunlar iyi Türkçe konuştukları ve çok defa Türkçeden başka dil bilmedikleri için Türkten ayırt edilemezler. Fakat kanlarının başka olduğunu ya bilir, ya sezerler. Onun için bunlara Türkümsü diyorum.(...) (Atsız, 1934b: 158).

Sonuç olarak, özellikle *Orhun* ile “kana dayalı ırkçı” tonlamanın ve Pan-Türkçü eğilimlerin arttığını gözlemek mümkündür. Peki, 1930’lu yıllardan sonra Pan-Türkçü eğilimlerin gitgide yükseldiği İkinci Dünya Savaşı yılları (1939-1945), öncesinde de belirtildiği üzere, bir kenara konulacak olursa 1990’lı yıllarda Türkçü-“Turancı” yazında ne gibi konular ele alınmaktadır, benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

3. 1990’lı Yıllardaki Türkçü-“Turancı” Yazın ve Erken Cumhuriyet Dönemindeki Yazın ile Karşılaştırması

Bu bölümde öncelikli olarak 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başındaki konjonktür genel hatlarıyla ele alındıktan sonra bu döneme dair tarafımdan taranıp incelenmiş olan *Yeni Orkun*, *Orkun* ve *Türk Yurdu* dergilerinden örnekler verilerek 1930’lu yıllardaki Türkçü-“Turancı” yazın ile benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

3.1. 1980’li Yılların Sonu ile 1990’lı Yılların Başında Değişen Konjonktür

1990’lı yıllardaki Türkçü-“Turancı” yazına dair örneklerden bahsetmeden önce 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başındaki konjonktüre genel hatlarıyla yer verilecek olup, öncesinde bahsedilen dönem ve hatta günümüzde de süreklilik arz eden Ülkücü hareketin milliyetçiliğe yaklaşımına kısaca değinilecektir. Çünkü Ülkücü hareket, 1990’lı yıllarda bilhassa Orta Asya

ülkelerinin bağımsızlığını kazanması ile yeniden Pan-Türkçü söylemleri başka bir açıdan dile getirecek gruplar arasındadır.

Ülkücülük, “ (...) etnik ve kültürel anlamda ‘öze dönüşçülük’ veya bir başka biçimde ifade edilirse ‘aslına dönme’dir. ‘Etnik özcülüğün’ ideolojik dayanağı ise, 20. yüzyılın başından beri etkili olan Türkçülüktür” (Can, 2008: 664). Diğer taraftan, Ülkü Ocakları dışında Ülkücü hareketin siyasi arenadaki temsilcilerinden önce Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP), sonrasında ise Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) “dokuz umde”yi benimsemiştir ve bunu “(...) kurumsallaştırması, ülkücü hareketin bizzat kendisine özgü birçok niteliğini bu doktrin içinde kendince sistematikleştirmesi ve ülkücü camiayı anti-komünist bir siyasî hareket olarak örgütleyip harekete geçirmesi” (Saraçoğlu, 2004: 102) söz konusudur. Kaldı ki “umde”, yani “ışık” ifadesinin doktrin için belirlenmesi, bozkurtta da olduğu gibi tesadüf değildir. Çünkü “ ‘ulusçuluğun’ (milliyetçilik) birinci ve en önemli ‘ışık’ olması ve Türk ulusuna hizmet olarak tanımlanması, öteki ‘ışıklar’ın ise vatana hizmet bakımından yorumlanması” (Poulton, 1999: 181) söz konusudur. Ülkücü harekette Pan-Türkçü eğilimleri de sezinlemek mümkündür. Kaldı ki bu durum, Alparslan Türkeş’in “ ‘bizim milliyetçiliğimiz bu talebi de kapsar: dünyanın neresinde bir Türk varsa, orası bizim ilgi alanımıza girer’ ” (Poulton, 1999: 181) sözünden de anlaşılabilir. Diğer taraftan, “Tanrı Türk’ü Korusun” ya da “Tanrı Dağı kadar Türk Hira Dağı Kadar Müslüman” ifadeleri Türkçülük, milliyetçilik ve İslâm arasındaki ilişkiye ilişkin yaklaşımlarını ortaya koymaktadır (Akgün ve Çalış, 2008: 597). Ancak bilhassa 1969 yılındaki tablo durumu daha iyi bir şekilde yansıtır hale gelmiştir, çünkü hem “ ‘İslâm’ın Türklüğün ayrılmaz bir bileşeni’ ” (Can, 2008: 674) olduğu vurgusu hem de bozkurt yerine İslâmi bir sembol olan üç hilalin benimsenmesi göze çarpan durumlardandır. Bu süreç beraberinde “Türk-İslâm Sentezi” yolunu da açmıştır. Ancak bahsedilen eğilimlerin artmasının Atsız taraftarlarının bir kısmının tepkisine yol açtığı da eklenmelidir.

Diğer taraftan, bazı dönemlerde siyasi kaygılar nedeniyle Ülkücü hareketin programının tek bileşeni Pan-Türkçü tema olmasa da, “Türk dünyası” ifadesiyle konjonktüre göre ilgili gelişmeler ve bu gelişmelere yönelik öneriler ele alınmıştır (Poulton, 1999: 182). “Dış Türklerin” zaman içinde farklı şekilde değerlendirildiği “esir Türkler” olarak da bahsedildiği bilinmektedir. Çünkü “Dış, esir ya da tutsak Türkler” diye bahsedilen kişilerin genelde komünist rejimler altında yaşamış olmaları İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu konuyu konjonktürel olarak yoğunluğu değişse de ön plana çıkartmıştır (Landau, 1999: 217). Bu dönemde “dış Türklerle” ilgili dernekler de faaliyetlerini arttırmıştır. Diğer taraftan 1970’li yıllarda Pan-Türkçü eğilim içeren Ülkü Ocakları başta olmak üzere birçok ülkücü teşkilat

kurulmuş ve tıpkı 1930’lu yıllarda görüldüğü gibi bu yıllarda da başat “düşman” imgelerinden biri komünizm olmuştur (Landau, 1999: 222).

1960’lı ve 1970’li yıllara dair bahsedilen genel çerçevedeki süreklilik 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yıllarda da görülmektedir. Bu dönemde Sovyet Bloğu’nun parçalanması sonrasında Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanması ve bahsi geçen bölgede Türki grupların bulunması Pan-Türkçü eğilimleri arttırırken, bir yandan da bu grupların yaşadıkları ülkelerin tepkisini çekmeme isteği esasen konjonktüre göre Türkiye’nin politikalarını şekillendirmesine yol açmıştır (Landau, 1999: 284). 1990’larda ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda Orta Asya ülkeleriyle ilişkiler geliştirilmeye çalışılmıştır. Burada önemli husus “eski Sovyetler Birliği’ndeki Müslüman cumhuriyetlerin neredeyse hepsinin etrafının karayla çevrili olması, dolayısıyla dışa açılmalarının önce İran, sonra Türkiye kanalıyla mümkün görülmesidir” (Karpas, 2012: 304).

Sonuç olarak Sovyetler Birliği’nin dağılması, bağımsızlıklarını kazanan devletler ve Türkiye için Pan-Türkçü görüş ve eğilimlerin yeniden canlanmasına yol açmıştır. Ancak 1992 yılında Süleyman Demirel’in şu açıklaması temel amacın hegemonya sağlamak değil, ülkeler arası ilişkilerin geliştirilmesi olduğunu göstermek açısından önemlidir:

Türkiye’nin bu cumhuriyetlere yardımını Pantürkçü bir siyasetin izlenmesi ya da bölgesel etkiyi arttırmaya yönelik bir girişim olarak değerlendirmek büyük bir yanılğı olacaktır. Türkiye’nin Kafkaslar’da ve Orta Asya’daki yeni bağımsız devletlerin birçoğuna kültürel ve tarihsel bir çekim merkezi olduğu da akılda tutulmalıdır (Landau, 1999: 317).

Peki, bahsedilen bu resmî açıklama ve kısa bir tarihi arka plan doğrultusunda dönemin dergilerinde hangi konular ele alınmaktadır?

3.2. 1990’lı Yıllardaki Türkçü-“Turancı” Yazına İlişkin *Yeni Orkun*, *Orkun*, *Türk Yurdu* Örnekleri

Öncelikle 1990’lı yıllardaki Türkçü-“Turancı” yazına dair tarama yapılan *Yeni Orkun*, *Orkun* ve *Türk Yurdu* dergilerinden bahsedilecek olup, sonrasında daha önceki bölümde ele alınan *Atsız Mecmua* ve *Orhun* dergileri üzerinden erken Cumhuriyet dönemi ile 1990’lı yıllardaki Türkçü-“Turancı” yazın benzer ve farklı yönleriyle karşılaştırılacaktır.

“Aylık Türkçü Dergi” olan *Yeni Orkun*’un ilk sayısında “ülküdaşlarla başbaşa” ifadesiyle *Orhun*’un ilk defa Atsız tarafından 1933-1934’te çıkartıldığı, sonra yayın hayatına son verildiği, 1940’lı yıllarda yeniden çıkan ve ikinci döneminde onuncu sayıdan başlayan derginin on altıncı sayısında yine kapatıldığı, daha sonrasında 1950’li yıllarda çıktığı ve bu sefer de kendiliğinden kapandığı, 1960’lı ve 1980’li yıllarda yine çıktığı, fakat uzun sürmediği ve son

olarak 1980’lerin sonunda çıkartılan *Yeni Orkun*’un sahiplerinin bütün Türkler olduğu belirtilmektedir (*Yeni Orkun*, 1988: 6). Diğer taraftan, *Yeni Orkun*’da “kimsenin bir karış toprağında gözümüz yok demek, üzerinde Türk dilini konuşan, İslâm’ı yaşayan insanlarımızın kendi topraklarında kendi devletlerini kurmalarına yardımcı olamayacağız anlamına gelmez” (Fakıoğlu, 1989: 5) şeklinde belirtilmektedir. Yine dönem içinde Türk milliyetçiliği ve Bulgaristan’daki Türklere yönelik izlenen politikalar ele alınmaktadır: “Türk milleti yalnız Türkiye’de yaşayan Türkler’den ibaret değildir.(...)Bulgaristan’daki Türklere tatbik edilen soykırımda görüldüğü gibi bütün menfi faktörlere rağmen ‘Dünya Türklüğü’ yaşamakta ve yaşama gücünün mevcut olduğunu ispat edebilmek için sıçrama hareketlerine devam etmektedir” (Yücel, 1989a: 8).

Orta Asya Türkleri ve İslâm ele alınan diğer konulardandır. Buna göre, “Orta Asya Türklüğünün milli kimliğinin tek ve en büyük koruyucusu, zırhlı İslâmiyet olmuştur. (...) Türk milliyetçiliğinin temel dinamizmi, Türk’ün büyük ideallerini besleyen ve doyuran yüce dindir” (Derinçay, 1989: 19) ifadelerinde yer bulan Türk milliyetçiliği ve din, bir “tutkal” vazifesi görmektedir. Türkçülük konusu sıklıkla ele alınmakta olup “Türkçü, dünyaya ve hâdiselere Türk görüş açısından bakan insandır. (...) Türk birliğine inanır, yani Turancıdır” (Ercilasun, 1988: 5) şeklinde tanımlanmaktadır. *Yeni Orkun*’da bu doğrultuda Turancılık tanımına da yer verilmektedir: “Bize göre Turancılık, Türk Kültür Birliğidir. Dünya Türklerinin kültürlerinde birleşmeleridir. (...) Dünyada esir Türk kalmaması temennisidir” (Erer, 1988: 7).

Diğer taraftan, dergide Gökâlâp ve Atsız gibi isimlere göndermeler de bulunmaktadır. Bu durum, “Atsız’ın 1975’te vefatından sonra ise bir durgunluk ve suskunluk dönemine girilmiştir. ‘Fetret Devri’ni hatırlatan bu dönem, *Yeni Orkun*’un yayın hayatına girmesiyle geride kalmıştır” (Deliorman, 1988: 4) şeklinde ifade edilmektedir. Bahsi geçen dönemin bir özelliği olarak ele alınan konulardan bir diğeri Türk-İslâm Sentezi’dir. Türk-İslâm Sentezi, Türk ile İslâm’ın birleşimi olarak görülmüş, sentez ifadesinin anti-tezi de içermesinden dolayı yanlış bir deyim olduğu belirtilmiştir, çünkü İslâm, zaten Türk kültürünün en önemli yapı taşlarından biri olarak görülmektedir (Çavuşoğlu, 1989a: 9). Anlaşılacağı üzere *Yeni Orkun*’da Türk-İslâm Sentezi konusuna kullanım olarak yanlış bir deyim olduğu belirtilerek bazı eleştiriler getirilmektedir, çünkü İslâm’ın Türk kültürünün zaten bir parçası olduğunun altı önemle çizilmektedir. Buna göre, İbrahim Kafesoğlu tarafından 1970’lerde geliştirilen Türk-İslâm Sentezi anlayışı, “İslâm’ın mesajlarının mizaçları ve dünya görüşleri sayesinde İslâm’ın en inanca izleyicileri, hücum taburları olan Türkler tarafından benimsendiğinde gerçek hedefini

bulacağından söz etmektedir” (Zürcher, 2014: 274). Bu durumun izleri bilhassa 1980’li yıllarda eğitim alanında görülmektedir.

Yeni Orkun’da sıklıkla ele alınan konulardan bir diğeri, bilhassa destanlarda kurt ile Türk’ün özdeşleştirilmesi konusudur. Bu durum “sembol ile milletin birbirine en uygun düşeni ise, şüphesiz kurt ile Türk’tür. Çünkü kurt, hayvanlar dünyasının pençesi en sert olanıdır. Türk ise insanlık aleminin yiğitlikte en önde bulunanıdır” (Sançar, 1988: 16) şeklinde açıklanmaktadır. “Düşman” imgeleri olarak genellikle emperyalist tehditler, komünizm, milli şuuru bozanlar, hürriyet düşmanları dikkat çekmektedir. *Yeni Orkun* dergisinde dönem konjonktürünün etkisiyle “dış Türkler” meselesinin geniş bir yer tuttuğu bir kez daha belirtilmelidir. “Dış Türkler” konusunda yapılması gerekenler “günümüz şartları içinde esir Türkler için, Türkiye’nin yapabileceği en büyük yardım, çeşitli yollarla dış Türkler meselesini aktüel bir durumda tutarak, Türkiye ve Türkler lehinde bir dünya kamuoyu oluşturmaya çalışmaktır” (Çavuşoğlu, 1989b: 11) şeklinde ifade edilmektedir. Aynı şekilde Türki halkların birliği ve beraberliği 1989 yılında Azerbaycan’a olan bir ziyaret üzerinden “(...) dünya üzerinde Türk Birliğini ifade eden Turan’a doğru giden yolda sanki ilk adımlarımızı atıyor gibiydik” (Yücel, 1989b: 19) sözleriyle dile getirilmektedir.

Diğer taraftan, ara ara kesintiler olsa da bir devamlılığı gösteren “Türkçü dergi” olan *Orkun*’un farklı sayılarında çokkültürlülüğe eleştiriler, dönemdeki terör olayları ve bunlara tepkiler, Körfez Harekâtı, Türkçülük, Ülkücü gençlere mektuplar, komünistler, tarih bilinci, Türk dili, orduya verilen önem, unutulmayan Türkçüler gibi konular ele alınmaktadır. Bahsedilen dönemde Türkiye’nin, bağımsızlığını kazanan Orta Asya ülkeleri için model olabileceğine dair bir inanç bulunmaktadır. *Orkun*’da dönem konjonktürünün etkisiyle Kafkasya ile ilgili yazılar da yer almaktadır. Örneğin, “Balkarya; Kuzey Kafkas Türklüğünün canıdır” (Bolat, 1998: 28) şeklinde ifade edilmektedir. Diğer taraftan, dönemin Türkçü dergilerinin genelinde olduğu gibi “İrkçılık-Turancılık Davasına” göndermeler ve eleştiriler bulunmaktadır. “Türkiye’de Türkçülük hareketi, 3 Mayıs 1944’te başlamasına rağmen, Türkçülüğün fikir ve millî şuur olarak tarihi Oğuz Han’a, Bilge Han’a kadar dayanmaktadır” (Gürbüz, 1998: 30) şeklinde ifade edilmektedir.

1990’lı yıllarda var olan Türkçü dergilerden bir diğeri *Türk Yurdu*’dur. İçeriğinde belirtildiği üzere Türk Ocağı Merkez Heyeti’nin aylık yayın organı olan *Türk Yurdu* dergisinde ele alınan konular arasında “Türkiye’nin Maarif Davası”, yurt ve dünya olaylarına bakış açıları, Türk kültürü, Türk gençliği, Türk Ocaklarından haberler bulunmaktadır. *Türk Yurdu* dergisinin kökleri çok daha eskiye dayanmaktadır. *Türk Yurdu*, 1911’de yayın hayatına başlayıp, 1931’de

Türk Ocakları’nın kapatıldığı tarihe kadar faaliyetlerini sürdürmüş olup, 1942’de yayın hayatına yeniden başlamıştır (Gümüšoğlu, 2008: 269). Esasen oldukça eski bir geçmişi olan *Türk Yurdu* dergisinde “Türk Ocakları Derneği’nin ikinci maddesine göre- ki gâye maddesidir: ‘Ocak’ milli hars, ahlâk ve mefkûrenin inkişâfı, milli birlik ve içtimaî ahengin sağlamaştırılması ve Türklüğün yüceltilmesi gayesiyle kurulmuş bir dernektir” (Kavuncu, 1988: 51) diyerek Türk Ocakları’nın kuruluş amacı belirtilmektedir. Ayrıca Türkiye dışında yaşayan “soydaşların” da Müslüman olduğunun ve Türk kültürünü benimsediğinin altı çizilmektedir (Kavuncu, 1988: 51).

Dönemin incelenen diğer dergilerinde olduğu gibi “dış Türkler” meselesi burada da yer almaktadır. İlgili yazıda Türkiye’nin neler yapması gerektiği belirtildikten sonra “(...) bu kadro, çevre Türkler vâkiasını olduğu gibi kabul edecek (Dış Türk’ler değil. Yoksa onlara göre de biz ‘dış’ oluruz), fakat bu Türk’lerin problemlerini, hâkimiyeti altında yaşadıkları ülkelerin insafına bırakmayacaklardır” (Mümtaz, 1990: 24) diyerek “dış” ifadesinin kullanımına ufak bir eleştiri de getirilmektedir. Burada “dış Türkler” konusunun ele alınmasında dönem konjonktürünün etkisi gözardı edilmemelidir. Diğer taraftan, Türkçü-“Turancı” dergilerin birçoğunda olduğu gibi “öteki” ya da “düşman” imgelerinden ve “tehdit” unsurlarından da bahsedilmektedir. Örneğin, konuya dair bir yazıda “Türkler’in bu müsâmâhası yalnız Hıristiyanlar’a değil, Yahudiler’e de olmuştur” şeklinde Türklerin himayesi altında bütün azınlıkların rahat ve huzurlu bir şekilde yaşadıkları ifade edilirken, diğer taraftan aynı yazının sonuna doğru “(...) Fakat burada şu gerçeği hatırlatmak ve açıklamak lüzumunu hissettim: ‘Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur. Müslümanlar birbirinin dostudur’ ” şeklinde yazar tarafından eklenmektedir (Küçük, 1988: 13). Görüldüğü üzere bu dönemde Türk kimliği kadar, Müslüman kimliği de ön plana çıkartılmaktadır ve Türklük ile İslâmiyet arasındaki bağa sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Pan-Türkizm konusunda ise “Pan-Türkizmle suçlanma korkusu” nedeniyle genç nesillerin bir kısmının Türk dünyasından kopuk yetiştiği ve hatta üniversite gençliğinde yabancılaşma durumunun dikkat çektiği belirtilmektedir (Andıcan, 1990: 23). Tüm bu bahsedilenler 1980’li ve 1990’lı yıllar ile erken Cumhuriyet döneminde benzer ve farklı konuların ele alındığını göstermektedir.

3.3. Genel Bir Karşılaştırma: Erken Cumhuriyet Dönemi ve 1990’lı Yıllardaki Türkçü-“Turancı” Yazının Tematik Analizi

Bahsi geçen dergilerin analizi doğrultusunda 1930’lu yıllardaki yazın ile 1980’li ve 1990’lı yıllardaki yazın arasında, her ne kadar konjonktür olarak farklılıkları olsa da, benzer birçok yönün olduğu dergilerdeki yazılardan verilen örnekler üzerinden somut olarak görülmektedir.

Aidiyet, din, “öteki” ve/veya “düşman” imgeleri, siyasal, toplumsal ve iktisadi alanlarda milli olma hali ve Türkçülük sıklıkla ön plana çıkan temalardır. Bu temaları daha da açmak gerekirse, şöyle ki; Türk kimliği, Türk dili, ulusal kültür, destanlar, halk edebiyatına dair örnekler, kahramanlık hikâyeleri her iki dönemin dergilerinde sıkça yer almakta ve Türk tarihine göndermelerin olduğu bir çerçeve sunmaktadır. Yine aynı şekilde Gökalp, Atsız gibi birçok Türkçü isim her iki döneme dair yazında sıkça yer almıştır. *Atsız Mecmua* ve *Orhun*’un hem yazarı hem de sahibi olan Atsız, 1960’lı ve 1970’li yıllarda Ülkücü hareket içinde zaman zaman tartışmalı da olsa önemli bir yer tutmaktadır.

Diğer taraftan, ilgili yazında benzerlikleri ve sürekliliği ortaya koyan temalardan bir diğeri “öteki” imgeleridir ki bunlar komünizm, emperyalistler, yabancılar, hatta azınlıklar olarak sıralanabilir. Belki burada milli kimlik ile iktisadi alanda milli bütçe ve milli burjuvazi yaratma isteğini ve bilhassa 1930’lu ve her ne kadar konu içinde değinilmese de 1940’lı yılların arka planını da görmek söz konusudur. Esasen Türkiye’de resmî politikada Soğuk Savaş Dönemi’nde anti-komünizm düşüncesi görülse ve bu durumun konjonktürel bir anlamı olsa da Türkçü-“Turancı” yazında bu durumun 1930’lu yıllarda da olduğu ve devamlılık arz ettiğini söylemek pek de yanlış olmayacaktır. Çünkü Türkiye sağında “komünizm kontrolsüz, taklitçi, yüzeysel modernleşmenin/Batılılaşmanın uç noktasıdır onların tahayyülünde; yerli-millî değerleri kollayan bir modernleşme süzgecinin ihmal edilmesinin yol açacağı manevî boşluğun dibindeki uçurum komünizm” (Bora, 2012: 16) olarak görülmektedir. Başka bir deyişle, komünizmin her daim başat “düşman” unsur olması pek şaşırtıcı değildir. Ayrıca Atsız’ın “ırkçı” düşüncelerinde de zaten bu gibi “düşman” imgelerinden yola çıkarak birlik ve beraberliğin sağlanabilmesi ve “biz” oluşturabilmek adına toplumsal anlamda sadece “Türk ırkı”na dayanan bir homojenleştirme yapılmasını istediği sonucuna varılabilir. Çünkü “Atsız’ın ırkçı görüşlerinin tek sonucu Türkiye dışındaki Türklerin birleştirilmesi, yani Turan hayali değildi. (...) Onun ırkçı milliyetçiliğinin belki de asıl ayırt edici yanı, Türkiye içinde de bir millî birliğin sağlanması gerektiği üzerine olan vurgusuydu” (Arslan, 2008: 417).

Diğer taraftan, örf-âdetlere vurgu, Türk gençliğine atfedilen önem, milli eğitim, dil birliği, milli birlik, Türklerin ana yurdu, Türkçülük, Türk tarihi, askere ve orduya verilen önem gibi temalar bahsedilen her iki dönem yazınında da ele alınmaktadır. Kaldı ki aidiyet bağlamında sürekli olarak “biz” vurgusunun dergilerin gerek şiarında gerekse içeriklerinde yer alması bir yandan birlik ve beraberliğe önem verildiğini gösterirken, diğer yandan genel olarak “biz” dışındakilerin dışlanacağı ve “farklılıklara” pek de yer verilmeyeceğinin bir yansıması

olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Türkçü-“Turancı” yazında Turancılık konusu yoğunluğu değişse de ele alınan konular arasındadır.

Belirtmek gerekir ki bu kadar benzer noktalara rağmen iki dönem Türkçü-“Turancı” yazını arasında farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin, bilhassa 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yılların başında değişen konjonktürün de etkisiyle ele alınan dergilerde de görüldüğü üzere “dış Türkler” ya da “esir Türkler” konusuna sıkça değinilmektedir. Yine aynı şekilde 1944 yılındaki “İrkçılık-Turancılık Davası” olarak da bilinen ve önemli isimlerin bir süreliğine tutuklandığı olaya dair tepkilerin izlerini görmek hâlâ bile söz konusudur. Diğer taraftan, belki de en önemli değişim noktalarından bir diğeri her ne kadar dönemin bazı dergilerinde ifade şekli olarak eleştirilmiş olsa da “Türk-İslâm Sentezi” konusudur. Türk kimliği yanında sürekli olarak Müslüman kimliğinin vurgulanması hem dönemin iç ve dış dinamiklerinin bir sonucu iken, hem de 1960’lı yılların sonu ve 1970’li yıllarda Ülkücü hareketten bahsedildiğindeki düşünce algısındaki sürekliliği de ortaya koymaktadır. Ayrıca 1990’lı yıllarda “Ülkücü gençlere mektuplar” gibi köşelerin olduğu, kültür, Türk kimliği, Irak, Orta Asya ve Kafkasya ülkeleri, Bulgaristan’daki Türkler gibi Türkiye dışındaki Türklerin sorunlarına ve bu güncel sorunların çözümleri için Türkiye’ye düşen göreve de yer verildiği görülmektedir. Oysa 1930’lu yıllardaki yazında Orta Asya ülkelerinin nüfusuna ve kültürüne yer verilmesi dışında daha çok yukarıda değinilen konulara yer verildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Son olarak, *Atsız Mecmua*’nın köycülüğe önem veren yazılar içermesi de oldukça önemlidir. Çünkü her ne kadar 1990’lı yıllarda da Anadolu ve “öze” dönüş teması işlense de bu anlamda 1930’lu yıllardaki *Atsız Mecmua*’nın ayrı bir önem taşıdığı söylenebilir.

Sonuç

İlk olarak belirtmek gerekir ki 1930’lu yıllardaki *Atsız Mecmua* ve *Orhun* ile 1980’li yılların sonu ve 1990’lı yıllara dair *Yeni Orkun*, *Orkun* ve *Türk Yurdu* dergileri üzerinden yapılan taramalar sonucunda iki dönem arasındaki Türkçü-“Turancı” yazın arasında benzerlikler ve farklılıklar açısından bir karşılaştırma imkânı doğmuştur. Çalışma içinde de tarafımdan “seçici” olarak taranıp incelenmiş olan dergilerdeki yazılardan örnekler verilerek bir yandan da arka plandaki dönemin ruhu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tüm bu bahsedilenlerin daha iyi bir şekilde anlamlandırılabilmesi adına öncelikle Türkçülük, Turancılık, Pan-Türkizm gibi çalışma içinde çokça geçen kavramların genel çerçevesi verilmiştir. Karşımıza çıkan bazı isimlerin de sürekliliği sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Her ne kadar dönem içinde kesintiler olsa da varlıklarını sürdürmeye devam eden

bu dergilerin Türkçülük, Türk kültürü, Türk dili, Türk kimliği, Türk tarihi gibi konuları her zaman ön planda tuttuğu, “öteki” ya da “düşman” imgelerini sıklıkla dile getirerek “biz” olmaya ne kadar ihtiyacın olduğunu vurguladığı görülmektedir.

1930’lu yıllarda resmî politika ve uygulamalarda Türk ulusal kimlik inşasının ön planda olduğu bir süreçte Türkçü yazınla bazı benzerlikler görülse de farklı siyasi amaçlarla yapılan birkaç uygulama dışında Türkiye’de resmî politikada Pan-Türkçü eğilimlerin destek bulmadığı görülmektedir. Diğer taraftan, her iki döneme ilişkin ele alınan dergilerin tematik analizi sonucunda aidiyet olarak Türk milletine ait olma ve “biz” olmanın sıklıkla vurgulandığı görülmektedir. Siyasi, iktisadi, toplumsal ve kültürel alanlarda Türkçülük ve toplumsal dayanışma öne çıkmaktadır. “Öteki” ve/veya “tehlike” imgeleri arasında sıklıkla komünistler, emperyalist tehditler, yabancılar sıralanmaktadır. 1980’lerin sonu ve 1990’lı yıllarda bu temalara ilaveten dönem konjonktüründe yer alan farklı konulara da, “dış Türkler” örneğinde olduğu gibi, değinildiği, Türk kimliği dışında Müslüman kimliğinin de ön plana çıkartıldığı sonuçlarına varmak mümkündür. En nihayetinde Türkçü-“Turancı” yazında en temel temalar benzer kalsa da iç ve dış dinamiklerin etkisiyle konjonktürel olarak zaman zaman farklı konular da ele alınmış ve tartışılmıştır.

Kaynakça

- Akçam, T. (2008). Türk Ulusal Kimliği Üzerine Bazı Tezler. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Milliyetçilik* (3. baskı) (ss. 53-62). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akgönül, S. (2011). *Azınlık: Türk Bağlamında Azınlık Kavramına Çapraz Bakışlar* (D. Törel, Esnault ve S. Akgönül, Çev.). İstanbul: BGST Yayınları.
- Akgün, B. ve Çalış, Ş. H. (2008). Tanrı Dağı Kadar Türk, Hıra Dağı Kadar Müslüman: Türk Milliyetçiliğinin Terkibinde İslâmcı Doz. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Milliyetçilik* (3. baskı) (ss. 584-600). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akşin, S. (2009). *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki* (5. baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Aktar, A. (2000). *Varlık Vergisi ve “Türkleştirme” Politikaları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Anderson, B. (2011). *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (6. baskı) (İ. Savaşır, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Andican, A. A. (1990, Mart). Türk Dünyasında Yeni Dinamikler ve Dengeler. *Türk Yurdu*, 10(31), 19-26.
- Arslan, E. (2008). Türkiye’de Irkçılık. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Milliyetçilik* (3. baskı) (ss. 409-426). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atsız, (1934a, 23 Haziran). Yirminci Asırda Türk Meselesi I: Türk Birliği. *Orhun*, (8), 141-144.
- Atsız, (1934b, 16 Temmuz). Yirminci Asırda Türk Meselesi II: Türk Irkı. *Orhun*, (9), 157-160.
- Atsız *Mecmua* (1931a, 15 Eylül). Kuş Bakışı: Köycülük, 1(5), 97-98.

- Atsız Mecmua* (1931b, 15 Birincikânun). Kuş Bakışı: Millî İktisat. 1(8), 189-191.
- Atsız Mecmua* (1932, 15 İkincikânun). Kuş Bakışı: Millî Gaye: “Neslimizin Amentüsü”. 1(9), 213.
- Bakırezer, G. (2008). Nihal Atsız. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Milliyetçilik* (3. baskı) (ss. 352-357). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bali, R. N. (2010). *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Bir Türkleştirme Serüveni (1923-1945)* (8. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bolat, Ö. (1998, Mayıs). Kafkasya’nın Kalbi: Balkarya. *Orkun*, 1(3), 26-29.
- Bora, T. (2012). Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi. İ. Özkan Kerestecioğlu ve G. G. Öztan (Ed.), *Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri* (ss. 9-28). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozkurt, (1931, 15 Temmuz). Kuş Bakışı: İlerki İnkılâpçılara. *Atsız Mecmua*, 1(3), 49-51.
- Calhoun, C. (2009). *Milliyetçilik* (2. baskı) (B. Sütçüoğlu, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Can, K. (2008). Ülkücü Hareketin İdeolojisi. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Milliyetçilik* (3. baskı) (ss. 663-685). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çağaptay, S. (2009). *Türkiye’de İslâm, Laiklik ve Milliyetçilik: Türk Kimdir?* (Ö. Bircan, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çavuşoğlu, Y. (1989a, Ocak). Türk-İslâm Sentezi Diye Diye!. *Yeni Orkun*, (11), 9.
- Çavuşoğlu, Y. (1989b, Temmuz-Ağustos). Dış Türkler ve Biz. *Yeni Orkun*, (17), 11.
- Deliorman, A. (1988, Ağustos). Türkçülüğün Yakın Hedefleri. *Yeni Orkun*, (6), 4-5.
- Derinçay, B. T. (1989, Ekim-Kasım). Değişen Dengeler Yeni Arayışlar. *Yeni Orkun*, (19), 18-19.
- Ercilasun, A. B. (1988, Nisan). Türkçü Kimdir?. *Yeni Orkun*, (2), 5.
- Erer, T. (1988, Nisan). Turancılık. *Yeni Orkun*, (2), 7.
- Fakıoğlu, O. (1989, Ekim-Kasım). “Türk Dünyası Türkiye Topraklarında Birleşmemeli!”. *Yeni Orkun*, (19), 5.
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve Ulusçuluk* (B. Ersanlı Behar ve G. G. Özdoğan, Çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gellner, E. (2012). *Milliyetçiliğe Bakmak* (4. baskı) (S. Coşar, S. Özertürk ve N. Soyarik, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökalp, Z. (2014). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Gümüšoğlu, F. (2008). Türk Yurdu. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Milliyetçilik* (3. baskı) (ss. 269-274). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gürbüz, Y. (1998, Eylül). Marşlarımızda Türkçülük. *Orkun*, 1(7), 30-33.
- Hobsbawm, E. (2006). Giriş: Gelenekleri İcat Etmek. E. Hobsbawm ve T. Ranger (Ed.), *Geleneğin İcadı* (M. M. Şahin, Çev.) (ss. 1-18). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Hobsbawm, E. J. (2010). *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: “Program, Mit, Gerçeklik”* (4. baskı) (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- I. Ata, (1931, 15 Ağustos). Küçük Yazılar. *Atsız Mecmua*, 1(4), 80-81.

- K. A., (1932, 25 Eylül). Kurtulmamış Türkeli. *Atsız Mecmua*, 2 (17), 172-173.
- Karpat, K. (2012). *Türk Dış Politikası Tarihi* (G. Ayas, Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kavuncu, O. (1988, Şubat). Türk Ocağı’nın Mefkûresi ve Milli Varlığımızın Dört Önemli Şartı. *Türk Yurdu*, 9 (13), 50-54.
- Küçük, A. (1988, Eylül). Türklerin Müslüman Olmayanlara Müsamahası, *Türk Yurdu*, 9 (20), 12-13.
- Landau, J. M. (1999). *Pantürkizm* (M. Akın, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Mümtaz, H. (1990, Nisan). Türkiye Ne Yapmalı?. *Türk Yurdu*, 10(32), 23-25.
- N. Kemal, (1931, 15 İkinciteşrin). Açık Tekkeler. *Atsız Mecmua*, 1(7), 151.
- Oran, B. (2004). *Türkiye’de Azınlıklar: Kavramlar, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Orhun* (1933, 5 Birincikânun). Kuş Bakışı: “Türk Dili”, (2), 25-26.
- Önen, N. (2008). Turan’a İki Farklı Yol: Macar ve Türk Turancılıkları. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Milliyetçilik* (3. baskı) (ss. 406-408). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdoğan, G. G. (2015). “Turan”dan “Bozkurt”a: Tek Parti Döneminde Türkçülük (1931-1946) (4. baskı) (İ. Kaplan, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özkırmı, U. (1999). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Öztan, G. G. (2012). “Ezeli Düşman” ile Hesaplaşmak: Türk Sağında “Moskof” İmgesi. İ. Özkan Kerestecioğlu ve G. G. Öztan (Ed.), *Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri* (ss. 75-104). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Poulton, H. (1999). *Silindir Şapka, Bozkurt ve Hilâl: Türk Ulusçuluğu ve Türkiye Cumhuriyeti* (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Sançar, N. (1988, Ağustos). Dünden Sesler: Türklük ve Bozkurt. *Yeni Orkun*, (6), 16.
- Saraçoğlu, C. (2004, Bahar). Ülkücü Hareketin Bilinçaltı Olarak Nihal Atsız. *Toplum ve Bilim*, (100), 100-124.
- Schnapper, D. (1995). *Yurttaşlar Cemaati: Modern Ulus Fikrine Dair* (Ö. Okur, Çev.). İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Smith, A. D. (2002a). *Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik* (D. Kömürcü, Çev.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Smith, A. D. (2002b). *Ulusların Etnik Kökeni* (S. Bayramoğlu ve H. Kendir, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Smith, A. D. (2014). *Millî Kimlik* (7. baskı) (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toprak, Z. (1984). Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı. *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 13-54.
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve Demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Üstel, F. (2010). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)* (3. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yeni Orkun* (1988, Mart). Ülküdaşlarla başbaşa: Orkun Yeniden Çıkarken. (1), 6.

Yıldız, A. (2013). “*Ne Mutlu Türküm Diyebilene*”: Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919-1938) (5. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yücel, Ş. (1989a, Haziran). Türk Milliyetçiliği Nereye Gidiyor. *Yeni Orkun*, (16), 8-9.

Yücel, Ş. (1989b, Aralık). Azerbaycan. *Yeni Orkun*, (20), 19.

Zürcher, E. J. (2014). “Fundamentalizm” (İrtica): Kemalist Türk Milliyetçiliği’nin Dışlama Aracı. W. van Schendel ve E. J. Zürcher (Ed.), *Orta Asya ve İslâm Dünyasında Kimlik Politikaları: 20. Yüzyılda Milliyetçilik, Etnisite ve Emek* (3. baskı) (S. Somuncuoğlu, Çev.) (ss. 261-277). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yazar Beyanı

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Duygu Çanakcı %100 katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Duygu Çanakcı contributed 100% to the study.

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: Ethics committee approval is not applicable to this study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Ek 1: Atsız Mecmua’nın İlgili Sayısının Kapak Sayfasına Dair Bir Örnek: *Atsız Mecmua*, (1932, 15 Nisan). 1(12).

Ek 2: Orhun’un İlgili Sayısının Kapak Sayfasına Dair Bir Örnek: *Orhun* (1933, 5 Birinci kânun), (2).

